

Ivan Cankar v predavanju in spisu Trubar in Trubarjeve slavnosti iz l. 1908 pravi: *Kar je veljalo pred tristo leti, velja tudi danes; edini resni sovražnik srednjeveške teme, ki še dandanašnji kakor môra leži nad našo slovensko domovino, je izobrazba, je knjiga. Kako velikanskega dela se je lotil Trubar s pisanjem prve slovenske knjige, je lahko razumeti.*

Ob deseti osrednji prireditvi BZ za odrasle, ob proslavi pred dnevom reformacije je prav, da se počutimo še posebej slavnostno. Obenem obeležujemo tudi Cankarjevo leto in pričakujemo večer treh imenitnih umetnikov - prvakinje slovenskega gledališča, Prešernove nagrajenko Milene Zupančič; pisatelja in kresnikovega nagrajenca Tadeja Goloba in harmonikarja Dejana Kušerja.

Kako primerno in povedno strniti to uvodno razmišljanje ob treh naštetih ustvarjalcih in z mislijo na velikana našega naroda – Primoža Trubarja in Ivana Cankarja?

Lahko bi izpostavil Cankarjevo posredno povezanost z Laškim in bi govoril o Laščanu, odvetniku, narodnjaku in publicistu Karlu Slancu, ki je imel v času službovanja v Novem mestu prijateljske stike s Cankarjem in ga je precej časa tudi finančno podpiral.

Lahko bi govoril o Cankarjevem prevodu Shakespearovega Hamleta iz l. 1899, ki so ga slovenska gledališča uprizarjala vse do l. 1932, ko ga je zamenjal prevod Otona Župančiča. Zdaj je v strokovni javnosti že povsem sprejeto dejstvo, širše pa je manj znano, da je Cankar zgolj popravil prevod Hamleta Dragotina Šauperla iz l. 1865, ki je le v odlomkih izšel v mariborskem časopisu Zora l. 1874, že po prezgodnji Šauperlovi smrti. V času nastanka prevoda je bil Šauperl kaplan v Laškem in je – kot lahko preberemo v letos izdani knjigi Hamlet med Slovenci – prevod najprej ponudil v uprizoritev novoustanovljenemu Dramatičnemu društvu v Laškem, a iz različnih razlogov do tega ni prišlo.

Lahko bi razmišljal o skupnih točkah Cankarja s Trubarjem, na primer o tem, kako sta bila v svojem okolju in času (pa tudi pozneje) nerazumljena in nezaželena; o njunem begu pred tem na Nemško (Trubarja v Rothenburg, Tübingen, Derendingen; Cankarja pa na Dunaj); lahko bi se osredotočil na njuno predanost slovenstvu ter kulturnemu in tudi političnemu boju za slovensko samobitnost – na to, da sta stebra slovenske literature, kulture in naroda kot celote.

Navsezadnje bi se lahko v predvolilnem času navezal na vedno aktualno Cankarjevo dramo Hlapci, saj čas volitev v vsakem okolju na površje naplavi precej nenačelnih, ki jih vodi misel učiteljice Geni (iz te drame). Le-to je – poleg še nekaterih drugih vlog iz Cankarjevih del – upodobila tudi Milena Zupančič, najbolj znana Genijina replika pa se glasi: *Bog vedi, čemu se ljudje lasajo! Nazadnjaštvo je dobro, naprednjaštvo je dobro, najboljše pa so pečene piške!*

Danes pa bi rad govoril o *filistrstvu*. Priljubljen Cankarjev izraz se zelo dobro povezuje s še enim, širše poznanim – *dolina šentflorjanska*. Lahko rečem, da je bilo Cankarjevo življenje in delo boj proti filistrstvu. Kaj pa je *filister*? SSKJ je jasen: *samozadovoljen, v mišljenju in dejanju omejen človek*. Se je od Cankarjevih časov kaj spremenilo? Birokratizem, odsotnost zdravega razuma, nepristna in neiskrena komunikacija, nezmožnost razmišljati in ravnati bolj velikopotezno ... seznam značilnosti naše današnje družbe bi lahko še nadaljeval. Kaj ne označuje naštetega najboljše prav beseda *filistrstvo*?

Minilo je deset let BZ za odrasle v naši knjižnici. Bralne značke, ki je pravzaprav oblika prizadevanja za promocijo branja v tem hitrem, norem času – branja zahtevnejšega, tudi drugačnega, še ne znanega. Prizadevanje za branje sploh je dandanes še posebej prizadevanje za osveščenost, za razmišljanje, za kulturo, za človečnost – je svojevrsten boj proti filistrstvu,

najprej v nas samih, nato pa tudi navzven. Dovolil pa si bom reči, da je tudi kulturno in umetniško ustvarjanje naših nocojšnjih gostov plemenit boj proti filistrstvu.

Ob bližajočem se prazniku naj le še spomnim na optimistično vizijo, ki nam jo Cankar sporoča skozi svoje like: na upornost Maksa Krneca iz drame Kralj na Betajnovi in hlapca Jerneja; na preprostost in duhovnost njegovega Kurenta, na idealizem njegovih likov od Jermana iz Hlapcev do Martina Kačurja, upodobljenega v filmu Idealist, tudi s pomembno in nagrajeno vlogo Milene Zupančič.

Kačur med drugim pravi: *Kako bi mogel ukazovati svojemu srcu? Ravná, kakor mora ravnati, gre svojo pot in nobena misel ga ne more ustaviti. – Kaj bi bil jaz, če bi ne bilo v meni veliko hrepenenje, da koristim drugim, da jim darujem to malo, kar imam? Kaj bi ne bil slabši od živali, če bi spoznal svojo pot in bi je ne nastopil? Če bi vedel, da moram iti na desno, in bi šel na levo, zato ker je odrezan tam zame večji kos kruha? Saj je tako malo, kar imam, saj je to življenje tako majhno in malopomembno – pa bi še tega ne daroval?*

Želim vam lep praznik reformacije, navdihujoč preostanek Cankarjevega leta ter prijeten in vesel današnji večer – z besedami Cankarjevega Kurenta: *Drugi jeziki so bogatejši, pravijo tudi, da milozvočnejši in bolj pripravi za vsakdanjo rabo – ali slovenska beseda je beseda praznika, petja in vriskanja.*

Matej Jazbinšek, direktor Knjižnice Laško